چگونه بخش ملاحظات اخلاقی طرحنامه پژوهش بر حیوانات آزمایشگاهی را بنویسیم؟ (۱)

برداشتی از راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی در ایران

فصل اول راهنما
مقرارت عمومی کار با حیوانات آزمایشگاهی و مسئولیت های مؤسسات آموزشی و پژوهشی، کاربران حیوانات آزمایشگاهی و مراقبین آنها
فصل دوم راهنما
اصول کار با حیوانات آزمایشگاهی
منشأ حیوانات مورد استفاده در مداخلات، حمل و نقل حیوانات، مراقبت از حیوانات، استفاده از حیوانات در مداخلات، پایان کار با حیوانات

***بر اساس چهار رکن اصلی انصاف، جایگزینی، کاهش و بهینه سازی**

تدوین و گردآوری: دکتر مینا مبشر
دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کار گروه اخلاق، تعهد حرفه ای و سلامت معنوی کلان منطقه ۸

https://ethics.research.ac.ir/
وب سایت کار گروه کشوری اخلاق در پژوهش به آدرس فوق دارای منابع معتبر و مفید برای پژوهش بر حیونات

اهمیت رعایت اصول اخلاقی پژوهش بر حیوانات آزمایشگاهی

امروزه استفاده از حیوانات در پژوهش های علوم زیست پزشکی جایگاه ویژه ای دارد. و بخش مهمی از تولیدات علمی مراکز آموزشی و پژوهشی مربوط، به این نوع پژوهش ها اختصاص دارد. علاوه بر این پیشرفت علم در مورد روش های تحقیقاتی، رعایت ضوابط و استانداردهای ارائه شده برای کار با حیوانات آزمایشگاهی را ضروری می سازد. بنابراین فراهم کردن شرایط سالم و نزدیک به طبیعی زندگی حیوانات آزمایشگاهی نه تنها از اثرات نامطلوب بر نتایج مطالعات جلوگیری می کند بلکه به لحاظ انسانی و اخلاقی در رفتار و نگهداری حیوانات اهمیت به سزایی دارد. از سال ۱۳۸۴ اولین دستورالعمل اخلاقی پژوهش بر حیوانات آزمایشگاهی در کشورما به تصویب رسید. به دنبال پژوهشی گسترده در سال ۱۳۸۶ جهت معرفی راهکارهای عملکرد اخلاقی در پژوهش با حیوانات آزمایشگاهی، این راهنما در سال ۱۳۸۸ تکمیل و بازنگری شد. در سال ۱۳۹۹ با پژوهشی چند مرکزی آخرین بازبینی با عنوان "راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی" تدوین و مصوب شده است. جهت آگاهی هر چه بیشتر پژوهشگران این حوزه برای تدوین بخش ملاحظات اخلاقی طرح نامه های پژوهشی و کاربرد صحیح، انسانی و اخلاقی حیوانات در پژوهش نکاتی از این مستند ارزشمند ارائه می شود.



در بخش ملاحظات اخلاقی پژوهش طرح نامه مربوط به پژوهش بر حیوانات آزمایشگاهی چه مواردی را بنویسیم که کمیته اخلاق بتواند مصوبه طرح را صادر کند؟

پژوهشگر باید بتواند رعایت چهار رکن اصلی انصاف، جایگزینی، کاهش و بهینه سازی در پژوهش خود اثبات کند. از این رو مهمترین نکته این است که شدت ظاهری و واقعی مداخلات خود روی حیوانات را مشخص کند. مجری اصلی مطالعه مسئول تعیین شدت مداخلات و ارائه صحیح و دقیق آن در طرحنامه است. در واقع باید بیشترین میزان آسیبی که ممکن است به حیوانات تحمیل شود، مشخص گردد.



اطلاعات بیشتر در متن راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی در ایران .

شدت ظاهری و واقعی مداخله بر حیوانات آزمایشگاهی

جدول زیر شدت ظاهری مداخلات را نشان می دهد.

انواع مداخلات			
مداخله بدون بازگشت	تحت بیهوشی عمومی و بیدردی کامل	و بدون برگشت هوشیاری	و یوتانازی به روش صحیح
مداخله با شدت خفیف	درد، رنج یا دیسترس خفیف و کوتاه مدت	و بدون اختلال قابل توجهی بر روی وضعیت عمومی یا رفاه حیوانات	یا بدون اختلال قابل توجهی بر روی رفاه حیوانات
مداخله با شدت متوسط	احتمال زیاد، موجب بروز درد، رنج یا دیسترس متوسط و کوتاه مدت	یا درد، رنج یا دیسترس خفیف و درازمدت	و احتمال زیاد سبب اختلال متوسط در شرایط عمومی یا رفاه حیوانات
مداخله با شدت زیاد	درد، رنج یا دیسترس شدید	یا درد، رنج یا دیسترس متوسط و درازمدت	و اختلال شدید در شرایط عمومی یا رفاه حیوانات

مثال های شدت ظاهری خفیف، متوسط و زیاد را در راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی ببینید.

شدت واقعی مداخلات بر حیوانات آزمایشگاهی تحت تأثیر چه عواملی است؟

- گونه و ژنوتیپ حیوان
- بالغ بودن، سن و جنس حیوان،
- آشنایی قبلی و آموزش دیده بودن حیوان در مورد شرایط انجام مداخله،
- درنظرگرفتن شدت واقعی مداخلات قبلی انجام شده بر روی حیوان (درصورتیکه از حیوان برای چندمین بار برای انجام مداخله استفاده میشود)
- اقدامات صورت گرفته برای کاهش یا از بین بردن درد، رنج یا دیسترس، ازجمله بهینه سازی شرایط محل نگهداری و مراقبت از حیوانات
- ضوابط پایان کار بر روی حیوان در پروژه



مراقبت حیوانات در مدت انجام مطالعه چگونه صورت می گیرد؟

حیواناتی که وارد مطالعات پژوهشی می شوند نیاز به مراقبت دارند.

- طراحی محل مراقبت از حیوانات آزمایشگاهی، با توجه به نیازهای گونه حیوان آزمایشگاهی مورد نظر، احتیاجات پروژه و راحتی افراد دست اندرکار
- نظارت مداوم دامپزشک بر وضعیت سلامت حیوان در محل مراقبت
- کنترل عوامل محیطی با توجه به نقش بسیار مهم آنها در تعیین وضعیت بیولوژیک حیوانات و تأثیر چشمگیر بر نتایج فعالیت های علمی
- انتخاب دقیق شیوه نگهداری حیوانات (انفرادی یا چندتایی)
- توجه به نیازهای گونه ای حیوان، ویژگی های رفتاری هر حیوان خاص، الزامات پروژه، وضعیت سلامت حیوان، امکانات موجود در محل نگهداری و سایر عوامل اثرگذار بر رفاه حیوانات و نتایج پروژه